

АНОТАЦІЯ

Гетьманчук С. В. Мистецький вистрій репрезентативних приміщень громадських будівель м. Львова другої половини ХІХ ст. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 023 – Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація. – Національний університет «Львівська політехніка» Міністерства освіти і науки України. – Львів, 2021 р.

В другій половині ХІХ століття Львів є столицею Королівства Галичини та Володимирії у складі Австро-Угорської імперії. На цей час це був один із найгустіше населених регіонів Європи, а сам Львів – четвертим за кількістю жителів у Австрійській частині імперії після таких міст як Відень, Прага та Трієст. Також в цей час відбувається розвиток нафтопереробної галузі Галичини, промислова революція доходить до Львова поряд з процесом лібералізації австрійського правління. Всі ці чинники вплинули на розвиток науки, культури та торгівлі, поряд з цим розвивались адміністративні та фінансові структури. Почали будуватись нові навчальні заклади, театри, адміністративні, фінансові та інші будівлі, котрі разом з багатим декоративним упорядженням фасадів, мали насичений та розкішний мистецький вистрій інтер'єрів.

Багате оформлення екстер'єрів, а саме насиченість декору, скульптур та скульптурних груп є характерною рисою архітектури періоду другої половини ХІХ ст., що зараз формує образ міста. Поряд з цим виконувалось не менш розкішне оформлення інтер'єрів, в яких, поміж іншого, було присутнє декоративне та станкове малярство, скульптура та скульптурний декор, вироби з металу, оздоблення з дерева та тканин, використовувались дорогі матеріали, серед яких – благородні породи каменю, позолота та багато іншого мистецького наповнення. Ці роботи також виконувались з пошуком нових, сучасних, на той момент, технологічних рішень та матеріалів. На жаль, в даний час, у порівнянні з екстер'єрами, автентичне оздоблення інтер'єрів, яке б передавало атмосферу епохи історизму, зустрічається все рідше і є частково або в повністю втраченим. Внутрішній мистецький вистрій львівських громадських будівель періоду другої

половини ХІХ ст. є недооціненим та тільки в поодиноких випадках належно досліджується, зберігається та реставрується.

В дисертаційному дослідженні виявлено характерні риси та особливості мистецького вистрою інтер'єрів та сформовані принципи та положення їх збереження, відновлення, реставрації та ревалоризації. Визначено перспективи для подальших досліджень та розроблено практичний інструментарій проведення заходів з консервації, реставрації та реконструкції мистецького вистрою репрезентативних приміщень громадських будівель та його елементів.

У розділі 1 «**Стан вивченості теми у вітчизняних та закордонних джерелах**» проаналізовано стан дослідження теми дисертаційного дослідження в різних аспектах: правовому, мистецтвознавчому, історії мистецтва та архітектури, реставраційної методики та практики збереження та відновлення мистецького вистрою. В результаті використання комплексного підходу дослідження джерельної бази виявлено міждисциплінарні сектори, в яких тема є не достатньо розкритою або взагалі не розглядалась.

Першочергово в розділі розглянуто історичне та соціокультурне тло другої половини ХІХ століття, на якому відбувалось формування мистецького вистрою, що описано в працях з історії України, Австро-Угорщини та Європи в цілому. Історія та теорія архітектури і мистецтва епохи історизму у Львові була розглянута у працях львівського науковця Ю. Бірюльова. С. Лінда розкрила стилістичні особливості формування пластичного декору та застосування ордерних композицій в архітектурі Львова другої половини ХІХ ст.

Дослідження елементів декоративно-ужиткових елементів мистецького вистрою за типами, авторською манерою, матеріалами, технікою та технологіями розглянуті в працях Р. Грималюк, Т. Казанцевої, В. Базилевич, І. Франка та інших.

Також були проаналізовані праці, щодо збереження мистецького вистрою в контексті культурної спадщини. Цю тематико висвітлено в роботах В. Вечерського, Л. Прибєги, М. Бєвза, Л. Ганзенко та інших, проте специфіка збереження мистецького вистрою інтер'єрів у вітчизняних джерелах розкрита не

повністю, що відкриває простір для розробки актуальних положень за цією тематикою.

Аналітика законодавчої бази щодо збереження мистецького вистрою дозволила виявити два основних правових джерела, які регулюють збереження та реставрацію мистецького вистрою: закон України про охорону культурної спадщини та Державні будівельні норми в розділі «Реставраційні, консерваційні та ремонтні роботи на пам'ятках культурної спадщини».

Огляд об'єктів дослідження формувався на вибірці з 108 громадських будівель Львова кінця ХІХ століття, з яких були відібрані ключові споруди, котрі якомога краще відображають тенденції формування мистецького вистрою того часу та мають повну репрезентативну групу приміщень.

Також зроблений первинний огляд та аналіз закордонного досвіду збереження аналогічних об'єктів, зокрема за соціокультурним та історичними чинниками було розглянуто як аналоги ключові громадські будівлі Відня другої половини ХІХ ст.

У розділі 2 **«Методичні основи дослідження мистецького вистрою репрезентативних приміщень періоду другої половини. ХІХ ст.»** розглянуто загальнонаукові методи, які поділяються на емпіричні та теоретичні, а також спеціальні методи дослідження. Описано та обґрунтовано основні алгоритми їх застосування в дисертаційній роботі.

Розглянуто емпіричні та теоретичні методи, з яких обрано та адаптовано до завдання дисертаційного дослідження гіпотетичний, аналітичний, індуктивний, дедуктивний метод, а також методи синтезу та моделювання, які використовувались для збору та опрацювання матеріалів щодо характеристик та особливостей мистецького вистрою та для формування методичних положень реставраційної методики збереження мистецького вистрою. Емпіричні методи дослідження вбудовані до системи алгоритмів комплексного дослідження, збереження та відновлення мистецького вистрою та його елементів.

Методи узагальнення та формалізації у дисертаційному дослідженні є основними інструментами у виокремленні основних характеристик та чинників формування мистецького вистрою, в підведенні ключових позицій та складанні

висновків. Також ці методи формують наукову новизну концептуальних положень збереження, відновлення та ревалоризації мистецького вистрою і вбудовані в систему алгоритмів комплексного дослідження.

Спеціальні методи досліджень складаються з фотограмметрії, фотодокументознавства, натурних досліджень до яких входять зондажі, стратиграфічний та фізико-хімічний аналізи. Також в контексті дослідження мистецького вистрою другої половини XIX ст. відкрито та *сформульовано метод емпіричного реставраційного пізнання* як елемента науково-дослідного процесу. Ці методи об'єднані в єдину структуру та формують *іконографічну методика*, яка є ключовою в дослідженні автентичних (оригінальних) елементів мистецького вистрою, котрі є втраченими або частково збереженими. Комплексна методика формує гіпотетичне уявлення та підтверджує фактичні дані про стан збереженості, техніку, технології, матеріали, авторство, вік, манеру виконання складових мистецького вистрою, є невід'ємною частиною як теоретичної, так і практичної частин дисертаційного дослідження. Іконографічна методика, на думку автора, повинна бути основною ланкою в системі алгоритмів комплексного дослідження, збереження та відновлення мистецького вистрою та його елементів.

У розділі 3 **«Наповнення та архітектурна композиція мистецького вистрою репрезентативних приміщень громадських будівель м. Львова другої половини XIX ст.»** проведено огляд та фіксацію мистецького вистрою та окремих його складових в громадських будівлях, обраних для дослідження в якості репрезентативної вибірки, в яких проведена класифікація елементів мистецького вистрою за видами образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва. Зокрема, проведений аналіз мистецьких елементів за параметрами: стилістики, авторства, техніки, технологічного процесу, манери та матеріалів виконання. Також розглянуто формування мистецького вистрою за хронологією їх створення. Визначено співвідношення складових мистецького вистрою в загальній композиції як окремих приміщень, так і загалом у всій репрезентативній групі приміщень. Виявлено прогалини в композиції

мистецького вистрою, за якими висунуті припущення або виявлено факти про втрату оригінальних елементів мистецького вистрою.

За методом співставлення, аналізу та узагальнення з вибірки об'єктів, розглянутих в дослідженні, виявлено характерні, індивідуальні та спільні риси між мистецьким вистроєм різних громадських будівель. Прослідковано основні характеристики, які об'єднують усі об'єкти, серед них: стилістика творів, автори, матеріали та техніки. Також виявлено індивідуальні особливості мистецького вистрою та його елементів, як за будівлями в цілому, так і за функцією та призначенням окремого приміщення групи. Охарактеризовані основні трендові напрямки оздоблення громадських будівель Львова у другій половині XIX ст.

В результаті прослідковано основні чинники, які впливали на формування мистецького вистрою в громадських будівлях міста. Зокрема, були розглянуті такі фактори: соціокультурний, освітній, економічний, адміністративний, політичний та інші, у підсумку було виділено *віденський вплив* як сукупність чинників, котрі проявились у мистецькому вистрої репрезентативної групи приміщень ключових громадських будівель Львова у другій половині XIX ст.

У розділі 4 **«Стан мистецького вистрою репрезентативних приміщень громадських будівель м. Львова другої половини XIX ст.»** визначено актуальну цінність та стан збереженості мистецького вистрою і сформовані принципові положення його збереження в контексті, соціокультурного, економічного та правового полів.

Визначення цінності мистецького вистрою базується на культурному, історичному, мистецькому та пам'яткоохорнному чинниках та критеріях. Цінність встановлювалась на підставі таких параметрів: авторство та унікальність твору, техніки, технології та матеріали виконання, історія та передумови створення. Виконано узагальнення культурної цінності мистецького вистрою в цілому за результатами оцінювання окремих його складових за типами образотворчого мистецтва, а також за архітектурно-композиційним аспектом і пам'яткоохорнним статусом будівлі. Фінансовий чинник не розглядається повною мірою, оскільки залежить від економічних факторів та потребує аналітики, яка виходить за межі тематики дисертаційного дослідження.

Також досліджено стан збереженості елементів мистецького вистрою, в контексті чого розроблено методика визначення стану, критерії якої базуються на ступені втрат, типі ушкоджень і враховують об'єктивну та суб'єктивну цінність усіх елементів в контексті загальної композиції мистецького вистрою. В результаті розроблена методика оцінювання стану збереженості мистецького вистрою в цілому.

За критеріями цінності та стану збереженості сформована класифікація об'єктів, яка визначає пріоритетний статус будівлі щодо проведення пам'яткоохоронних заходів.

Детально проаналізовані основні законодавчі положення та теоретичні, науково обґрунтовані, засади збереження культурної спадщини, які безпосередньо мають відношення до громадських будівель Львова другої половини ХІХ ст. В результаті сформовані принципові положення збереження мистецького вистрою в рамках українського та міжнародного законодавства і загальноприйнятої реставраційної етики.

У розділі 5 **«Методичні засади дослідження, консервації та реставрації мистецького вистрою репрезентативних приміщень громадських будівель м. Львова другої половини ХІХ ст.»** на базі сформованих у попередньому розділі принципових положень розроблено методичні засади, практичні рекомендації і алгоритми дослідження, консервації, реставрації та реконструкції мистецького вистрою та його окремих елементів, а також розроблені концептуальні моделі ревалоризації репрезентативної групи приміщень громадських будівель другої половини ХІХ століття, які базуються на засобах дослідження, збереження та відновлення їх мистецького вистрою в контексті актуальної функції будівель.

Описано авторське впровадження методичних положень та концептуальних моделей в реставраційній практиці на об'єктах дослідження, основним інструментарієм яких були *іконографічна методика* та *метод емпіричного реставраційного пізнання* – вперше розроблені та застосовані в контексті даного дослідження, а саме: реконструкція розписів кінця ХІХ століття в Палаці правосуддя (вул. Князя Романа 1-3) – як *концепція часткового*

відновлення мистецького вистрою, та концепція повного відновлення автентичного образу приміщення - реставрація та реконструкція мистецького вистрою актової зали головного корпусу Львівської політехніки (вул. С. Бандери 12).

Ключові слова: мистецький вистрій, синтез, декоративно-ужиткове мистецтво, інтер'єри, історизм, культурна спадщина, громадські будівлі, декор.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України

1. **Гетьманчук С.**, 2019. Камінь у мистецькому оздобленні репрезентативних приміщень громадських будівель Львова другої половини ХІХ ст., Вісник Львівської національної академії мистецтв . Вип. № 41. С. 38-45.

Статті в інших періодичних виданнях інших держав

2. **M. Bevz, S. Hetmanchuk.**, 2017. Conservation and reconstruction of art paintings of the late nineteenth century in the lobby of the academic building of Lviv Polytechnic National University. *ТЕКА, Nr 1 Komisji Architektury, Urbanistyki i Studiów Krajobrazowych Oddział Polskiej Akademii Nauk w Lublinie*, 1, 24-25. Lublin. [in Polish]

3. **Serhii Hetmanchuk**, 2020. Artistic design of a representative group of premises in public building of Lviv in the second half of the 19th century. *Current Issues in Research, Conservation and Restoration of Historic Fortifications/ Collection of scholarly articles*, 13. Chelm-Lviv. Pp 76-86.

Тези доповідей

4. **Сергій Гетьманчук**, 2018. Актова зала Львівської політехніки: Вистрій та проблеми реставрації. *Тези доповідей молодіжної секції комісії архітектури та містобудування підготовані до участі в ХХІХ науковій сесії Наукового товариства ім. Шевченка*. Львів, 28-29 березня 2018 р., с. 46-48.

5. **Сергій Гетьманчук**, 2019. Основні чинники, що впливали на формування мистецького вистрою репрезентативних приміщень у ключових громадських будівлях Львова другої половини ХІХ ст. *Тези доповідей молодіжної секції комісії архітектури та містобудування підготовані до*

участі в XXX науковій сесії Наукового товариства ім. Шевченка. Львів, 28 березня 2019 р., с. 46-48.

ABSTRACT

Hetmanchuk S. V., «Artistic arrangement of representative premises of public buildings of Lviv of the second half of the XIX century» - on the rights of the manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the doctor of philosophy on a specialty 023 "Fine arts, decorative art, restoration" (02 Culture and art). - Lviv Polytechnic National University, Lviv, 2020.

The dissertation is devoted to the study of artistic arrangement in the representative premises of the key public buildings of Lviv in the second half of the XIX century. As the result of field research, an inventory were conduct and the preserve and lost components of the artistic arrangement in the interiors of public buildings were investigate. The peculiarities of the formation of an artistic arrangement in all types of its components and characteristic compositional solutions are determined. The elements of art was identified according to the parameters from which it was possible to establish the authorship of works, techniques, materials, stylistic features, chronological boundaries of performance, and semantics in the context of the original purpose of the building. In addition, was performed stylistic analysis, were classify elements of the artistic arrangement and their synthesis in a single architectural composition of the premises. In the dissertation research, the basic principles of formation of an artistic arrangement in the representative premises of public buildings of Lviv of the second half of the XIX century, which were define formed as a result of the analysis of key buildings.

In addition, the study of the authentic (original) artistic image of representative premises of public buildings includes both hypothetical modeling of the original appearance of the artistic arrangement as a whole and its individual elements. Together with hypothetical modeling, conceptual practical models of restoration of artistic arrangement was proposed, in the context of modern function of premises, which are achieved by means of conservation, restoration and reconstruction.

The research identified the characteristics and features of the artistic arrangement and formed the principles and provisions of its preservation, restoration, revitalization and revaluation. Prospects for further research of the artistic arrangement of representative premises of public buildings are determined.

In section 1 "**The state of study of the topic in domestic and foreign sources**" the state of research of the topic of dissertation research in different aspects was analyzed: legal, history of art and architecture, restoration methods and practice of preservation and restoration of artistic arrangement. As a result of using a comprehensive approach to the study of the source base identified interdisciplinary sectors in which the topic is not sufficiently disclosed or not considered at all.

First of all, the section considers the historical and socio-cultural background of the second half of the XIX century. Which was the formation of art, which described in works on the history of Ukraine, Austria-Hungary and Europe as a whole. The theory of architecture and art of the historicist era in Lviv was considered in the works of Lviv scientist Yu. Biryulyov. S. Linda revealed the stylistic features of the formation of plastic decor and the use of order compositions in the architecture of Lviv in the second half of the XIX century.

Research of decorative and applied elements of artistic arrangement by types, author's manner, materials, techniques and technologies was considered in the works of R. Hrymalyuk, T. Kazantseva, V. Bazylevych I. Franko and others.

Works on the preservation of the artistic arrangement in the context of cultural heritage was also analyzed. This topic was covered in the works of V. Vechersky, L. Pribega, M. Bevza, L. Hanzenko and others, but the specifics of preserving the artistic arrangement of interiors in domestic sources is not fully disclosed, which opens the field for the development of relevant provisions on this topic.

The analysis of the legal framework for the preservation of the artistic structure revealed two main legal sources governing the preservation and restoration of the artistic arrangement: the Law of Ukraine on Cultural Heritage Protection and State Building Regulations in the section "Restoration, conservation and repair work on cultural heritage sites."

The survey of the objects of research was formed on a sample of 108 public buildings of Lviv at the end of the XIX century, from which key buildings were selected that best reflect the trends in the artistic structure of the time and have a full representative group of premises.

The initial review and analysis of foreign experience in the preservation of similar objects, in particular for socio-cultural and historical factors, was considered as analogues of the key public buildings of Vienna in the second half of the nineteenth century in section.

In section 2. **"Methodological foundations of research and preservation of the artistic arrangement of the representative premises of the public buildings of the second half. XIX century"** general scientific methods was considered, which are divided into empirical and theoretical, as well as special research methods. The main algorithms of their application to the dissertation was described and substantiated.

Empirical methods was considered, from which hypothetical, analytical, inductive, deductive, methods of synthesis and modeling are selected and adapted to the task of dissertation research. Which were used for the collection and processing of materials on the characteristics and features of the artistic structure and for the formation of methodological provisions of the restoration methodology of preservation of the artistic arrangement. Empirical research methods embedded in a system of algorithms for integrated research, preservation and restoration of the artistic arrangement and its elements.

Theoretical methods of generalization and formalization in the dissertation research are the main tools in identifying the main characteristics and factors of formation of the artistic arrangement, also in summing up the key positions and drawing conclusions. In addition, form the scientific novelty of the conceptual provisions of preservation, reproduction, revitalization and valorization of the artistic arrangement and built into the system of algorithms for integrated research.

Special research methods consist of photogrammetry, photodocumentation, field research, which includes sounding, stratigraphic and physicochemical analysis, as well as open and formulated method of empirical restoration action as an element of the research process. All these methods was combined into a single arrangement and form

an iconographic research methodology. Used in the study of authentic (original) elements of the artistic arrangement, which are lost or partially preserved, forms a hypothetical guess and confirms the actual data on the state of preservation, technology, materials, authorship, age, manner of execution of the components of the artistic structure. It is an integral part of both the theoretical and practical parts of the dissertation research. Built-in and is the main link of the system of algorithms of complex research, preservation and restoration of the artistic arrangement and its elements.

In section 3 **"The content and architectural compositional of the artistic arrangement in the representative premises of public buildings in Lviv in the second half of the nineteenth century"** was made a review and fixation of the artistic arrangement and its individual components in public buildings which was selected for research as a representative sample. In which the classification of elements of artistic arrangement by types of fine and decorative arts was carried out. In particular, there was analysis of artistic elements by parameters: stylistics, authorship, technique, technological process, manners and materials. The formation of an artistic arrangement according to the chronology of their creation is also considered. The ratio of the components of the artistic arrangement in the general composition, both individual rooms and in general in the whole representative group of premises is determined. Gaps in the composition of the artistic arrangement were revealed, according to which assumptions are made or the facts of the lost original elements of the artistic arrangement are established. The method of comparison, analysis and generalization from a sample of objects considered in the study revealed the characteristic, individual and common features between the artistic arrangement of different public buildings. The main directions that unite all objects were traced, among them: stylistics of works, authors, materials and techniques. The individual features of the artistic arrangement and its elements are also revealed, both by the buildings as a whole and by the function and purpose of a separate room of the group. The main trend areas of decoration of public buildings in Lviv in the second half of the XIX century were described.

As a result, the main factors that influenced the formation of the artistic arrangement in public buildings of the city were traced. In particular, the following

factors were considered: socio-cultural, educational, economic, administrative, political and others. Among them, the Viennese influence was highlighted as a set of factors that manifested themselves in the artistic arrangement of a representative group of premises of key public buildings in Lviv in the second half of the nineteenth century.

In section 4. "The state of the artistic arrangement of representative premises of public buildings in Lviv in the second half of the nineteenth century." the actual value of the artistic arrangement and its state of preservation is determined, and the basic provisions of its preservation in the context of the actual, socio-cultural, economic and legal fields was formed.

Determining the value of an artistic arrangement is based on cultural, historical, artistic and conservations factors, financial - is not considered because it depends on economic factors and requires more research that goes beyond the study. The value of an artistic arrangement was formed from the evaluation of its individual components by types of fine and decorative arts and by architectural and compositional aspect.

The state of preservation of the elements of the artistic arrangement is also was research, in the context of which a method of assessing the state is developed. Its criteria was based on the degree of loss, the type of damage and take into account the objective and subjective value of all elements of the context of the overall composition of the artistic arrangement.

The main legislative provisions and theoretical, scientifically substantiated principles of preservation of cultural heritage, which was directly related to public buildings of Lviv in the second half of the XIX century, are analyzed in detail.

In section 5 "**Methodological principles of research, conservation and restoration of the artistic arrangement of representative rooms of public buildings in Lviv in the second half of the nineteenth century**" on the basis of the basic provisions formed in the previous section methodical bases and algorithms of research, conservation, restoration and reconstruction of an artistic arrangement and its separate elements are developed. Also, conceptual models of revaluation of a representative group of public buildings of the second half of the XIX century based on the means of research, preservation and restoration of their artistic arrangement in the context of the actual function of buildings and premises considered in the dissertation research.

The author's introduction of methodical provisions and conceptual models in restoration practice was described. Namely, partial reconstruction of decorative paintings of the end of the XIX century in the Palace of Justice (1-3 Knyazya Romana Street) as well as restoration and reconstruction of the artistic arrangement of the assembly hall of the main building of Lviv Polytechnic (12 S. Bandera Street)

Keywords: artistic design, synthesis, decorative and applied arts, interiors, historicism, cultural heritage, public buildings, decor.

LIST OF PUBLISHED PAPERS ON THE TOPIC OF THE DISSERTATION

Articles in scientific professional publications of Ukraine

1. **Hetmanchuk S.**, 2019. Stone in the artistic decoration of representative rooms of public buildings of Lviv in the second half of the XIX century. Bulletin of the Lviv National Academy of Arts. Vip. № 41. pp. 38-45.

Articles in other periodicals of other states

2. M. Bevz, **S. Hetmanchuk.**, 2017. Conservation and reconstruction of art paintings of the late nineteenth century in the lobby of the academic building of Lviv Polytechnic National University. TEKA, Nr 1 Komisji Architektury, Urbanistyki i Studiów Krajobrazowych Oddział Polskiej Akademii Nauk w Lublinie, 1, 24-25. Lublin. [in Polish]

3. **Serhii Hetmanchuk**, 2020. Artistic design of a representative group of premises in public building of Lviv in the second half of the 19th century. Current Issues in Research, Conservation and Restoration of Historic Fortifications / Collection of scholarly articles, 13. Chelm-Lviv. Pp 76-86.

Abstracts

4. **Serhii Hetmanchuk**, 2018. Assembly Hall of Lviv Polytechnic: Structure and problems of restoration. Abstracts of the youth section of the commission of architecture and urban planning are prepared for participation in the XIX scientific session of the Scientific Society. Shevchenko. Lviv, March 28-29, 2018, p. 46-48.

5. **Serhii Hetmanchuk**, 2019. The main factors influencing the formation of the artistic structure of representative rooms in key public buildings of Lviv in the second

half of the XIX century. Abstracts of the youth section of the commission of architecture and urban planning are prepared for participation in the XXX scientific session of the Scientific Society. Shevchenko. Lviv, March 28, 2019, p. 46-48.